

Ocena knjige “Nova psihološka teorija vrednot”

MARKO POLIČ*

Univerza v Ljubljani, Oddelek za psihologijo, Ljubljana

Review of the book “New psychological theory of values”

MARKO POLIČ

University of Ljubljana, Department of Psychology, Ljubljana, Slovenia

Ključne besede: vrednote, psihologija, etika, osebnost

Key words: values, psychology, ethics, personality

CC=3100

Musek, J. (2000). *Nova psihološka teorija vrednot*. Ljubljana: Educy (ISBN: 961-90841-0-1).

Nedavno je izšla knjiga »Nova psihološka teorija vrednot« univerzitetnega profesorja dr. Janeka Museka. Knjiga prinaša celovito psihološko teorijo vrednot, temelječo na lastnih raziskavah avtorja in njegovih sodelavcev. Obsega preko 400 strani besedila s slikami, grafikoni in preglednicami in je smiselno razdeljena v deset poglavij, z obširnejšim angleškim povzetkom.

Avtor je eden najuglednejših slovenskih psihologov, odličen raziskovalec ter ploden znanstveni pisec. Ob več deset knjigah je objavil, tako doma kot v tujini, tudi preko 200 znanstvenih in strokovnih člankov. S prispevki, pogosto plenarnimi predavanji, je bil ugleden gost na mnogih domačih in tujih znanstvenih srečanjih.

Če s čem, je prehod v novo tisočletje ljudi soočil z vprašanji o njihovih ciljih in o smislu njihovega življenja. Zvezde, ki smo jim vse bližje na eni strani, ter najgloblje globine peklov, ki jih ljudje ustvarjajo eni drugim, zahtevajo tehten premislek marsičesa. V preteklih tisočletjih so o tem razmišljali mnogi najvidnejši

*Naslov / address: red. prof. dr. Marko Polič, Univerza v Ljubljani, Oddelek za psihologijo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: marko.polic@ff.uni-lj.si

misleci in še mnogo več tistih, katerih imena niso znana. Čeprav so morda po tradiciji to bolj vprašanja za filozofe, pa se z njimi vedno soočajo konkretni ljudje dane dobe in danega okolja. Kaj se jim pleče po glavah, za kaj se odločajo, po kakšnih merilih? In kaj vse to pomeni? To so seveda tudi vprašanja za psihologijo. Ne zato, da bi ljudem povedala, za kaj naj si prizadevajo, ampak da bi jim nastavila ogledalo. Tako ogledalo nam ponuja tudi Musekova knjiga. Poglavja sistematično vodijo bralca skozi problematiko vrednot in upoštevajo različne vidike tega pojava, strukturo, razvoj, kulturne razlike, njihovo vlogo v življenju, oblikovanje, pomen za osebnost ter njihove kavzalne dejavnike. Za vsakega od navedenih vidikov avtor postavlja hipoteze, ki nato vodijo v vzpostavitev celostne teorije vrednot. Zato se avtor ne omejuje na opisne razsežnosti pojava, ampak se loteva tudi njegovih kavzalnih, etioloških in sistemsko etioloških razsežnosti. Pri tem je pomemben njegov empiričen pristop k vrednotam, takim kot so v glavah ljudi. Vrednote proučuje kot kategorije in kot razsežnosti, torej kvalitativno in kvantitativno, vendar je izhodišče vedno kvalitativno pojmovanje vrednot. Podatki so dobljeni na razmeroma velikih reprezentativnih vzorcih, zaradi česar imajo dobljene ugotovitve toliko večjo težo, avtorju pa omogočajo oblikovanje kompleksnega in celovitega modela vrednot, ki vsebuje vse od taksonomije vrednotnega prostora, njegove razvojne hierarhije, medkulturne veljavnosti, pomen za posameznika in družbo ter vzročne dejavnike njihovega oblikovanja. Ta model, ki predstavlja trenutni vrh avtorjevega dela na tem področju, je tudi glavni donesek te knjige.

Proučevanje vrednot še zdaleč ni zaključeno in avtorjev prispevek na tem potročju je nedvomno vreden upoštevanja. Posebej velja omeniti tudi njegovo lestvico vrednot, ki ob drugih podobnih inštrumentih, vsaj v našem prostoru, vse bolj postaja standardno sredstvo za merjenje vrednot. Eno od najpomembnejših vprašanj je prav gotovo tudi odnos med vrednotami in dejanskim vedenjem, njihovo pogosto neujemanje. Avtor upravičeno meni, da je prav razhajanje med vrednotami in ravnanjem tisto pravo bistvo pogosto omenjane krize vrednot. Kot so nekoč Milgramove študije pokazale, da ljudje lahko pod vplivom avtoritete kršijo tudi najpomembnejše vrednote, pa po drugi strani pogosto tudi za ceno življenja vztrajajo pri njih. Čeprav vrednote kot zelo generalne kategorije, pravi avtor, niso nujno vedno v skladu s to ali ono konkretno odločitvijo ali vedenjem, se ujemajo s celim nizom odločitev in tudi s tistimi najsplošnejšimi in pomembnimi.

Gre za delo, ki predstavlja pomembno gradivo za razmišljanje. Ne le za psihologe. Glede na svojo širino bi zaslužilo tudi možnost objave v tujini.